

КЪСНОВАВИЛОНСКО ЗАКЛИНАНИЕ СРЕЩУ ЛАМАШТУ ОТ УРУК. НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ ТЕКСТ TCL 6, 49

Кабалан Мукарзел

На демона Ламашту са посветени многобройни заклинания от древното Двуречие. Светът на тези текстове е многолик и свързан с традициите в този литературен род от различни епохи.¹

Ламашту е описвана в изворите като носител на изначално зло.² Под формата на различни заболявания, характеризиращи се с треска и внезапна смърт, тя напада своите жертви сред хората и добитъка, които са най-често новородени деца.³ За разлика от повечето демони Ламашту има своя генеалогия. Тя е била дъщеря на бога на небесата Ану, която той прогонил на земята, защото поискала да ѝ разреши да се храни с човешки плът и кръв. След прогонването

¹ Заклинанията спадат към големия род на литературните извори от Двуречието и тук е възприета хронологизацията на академските диалекти предложена от Раймшнай-дер. Нейните основни етапи са: Староакадски (ок. XXIV–XX в. пр. Хр.). Старовавилонски (ок. XX–XVI в. пр. Хр.). Средновавилонски (ок. XV–XI в. пр. Хр.). Нововавилонски (ок. X–VII в. пр. Хр.) и Късновавилонски (ок. VI–I в. пр. Хр.) Хронологията на асирийските диалекти е следната: Староасирийски (ок. XIX–XVII в. пр. Хр.), Средноасирийски (ок. XVI–XI в. пр. Хр.) и Новоасирийски (ок. X–VII в. пр. Хр.) Към изложените дати трябва да добавим и чисто литературният диалект, наречен Младовавилонски или Стандартен ва-вилонски от XVI–I в. пр. Хр. Вж. Riemschneider 1969, 16–17.

² За изначалното ѝ зло, носещо нещастие на хората, животните и природата вж. опи-санието в Каноничната серия, Lam. I, 1, 30–38: 2, 1–4 у Myhrman 1902, 156–159.

³ Примерно в заклинание BM 120022: 1–8, от старовавилонския период се казва *“Силна е дъщерята на бог Ану [тя е объркващата децата], нейните нокти са ловна мрежа, нейната прегръдка означава смърт, тя е свирепа, страшна, зловна, носеща гибел и отнасяща е [дъщерята на бог Ану]. Тя хваща бременната за корема, изтръгва от бавачката бебето, бозае го и го люлее силно и дълго го целува.”* Вж. Farber 1987, 257.

й Ламашту се превърнала в страшен демон, който постоянно тревожел хората със своите злодеяния (Farber 1980–83, 439, 444–445, Black, Green 1992, 115–116, Wiggermann 2000, 224–236, Мукарзел 2013, 587–580).

Пряко свързани с демона са различни заклинания и ритуални напътствия, датирани от края на III-то до края на I-то хил. пр. Хр. (Farber 1980–83, 439–441). Те се подразделят в три основни групи: първата се състои от Каноничната серия *Ламашту* и се датира в началото на I-то хил. пр. Хр., втората е представена от хетерогенни заклинания, наречени *неканонични*, чието съдържание се различава от това на поместените в Серията, а третата група се състои от многобройни амулети срещу демона с развита иконография.⁴ Заклинанието в текст TCL 6, 49 е част от втората изворова група, характеризираща се с голямо разнообразие по своите форма и съдържание.

1. Текстът на заклинанието.

Заклинание TCL 6, 49 е записано на глинена таблица, съхраняваща се в Ориенталския отдел на Лувъра с номер АО 6473. Текстът му се състои от 17 клинописни реда и заема долната част на обратната страна на паметника. За пръв път е публикуван в клинописно копие, транслитерация и превод от Тюро-Данжен (Thureau-Dangin 1921, 162–171). През 1922 г. е публикувано отново само негово клинописно копие, а по-късно и различни преводи.⁵ Текстът е написан на стандартен вавилонски диалект, а според палеографията си е с нововавилонски шрифт. Паметникът е от Урук (дн. Уарка) и се датира през селевкидската епоха, ок. 321–126 г. пр. Хр. (Thureau-Dangin 1921, 161).

Таблицата съдържа общо 57 клинописни реда. На предната страна са написани ритуални напътствия за окачването на различни камъни с функцията на амулети по ръцете, краката и врата на бременна жена. След тях са поместени заглавия на пет други заклинания и целия текст на заклинание срещу магия. На обратната страна, отново са написани напътствия за окачване на амулетни камъни, посочва

⁴ По-подробно за главните характеристики на основните и допълнителните текстови групи извори вж. Мукарзел 2013, 586, а за амулетите вж. Wiggermann 2000, 219–224, как-то и Farber 1980–83, 441–443.

⁵ Повторното публикуване на клинописното копие е у Thureau-Dangin 1922, Pl. 49, Face, Revers. По-късни транслитерация и превод могат да се видят у Riemschneider 1969, 156–157, 215, а само превод у Foster 2005, 981.

се продължителността на ритуала, а след добре очергана хоризонтална разделителна линия е поместено закланието срещу демона. Таблицата е сравнително добре запазена, има частични деструкции в долната ѝ част, които за съжаление са засегнали колофона.⁶ Заклинанието е познато само от още един друг извор – текст SbTU III, 84.⁷

Ето и текста, поместен в редове 13–29 от обратната страна на таблица TCL 6, 49, в транскрипция и превод.⁸

⁽¹³⁾ *šip̄u: ezzet šamrat ilat namurrat šī barbarat mārāt Anu* ⁽¹⁴⁾ *šēpā-šu Anzū qātā-ša lu'ātu pān nēši dappinu pānū-šu ittaškan* ⁽¹⁵⁾ *ištu api illam-ma uššurāt pēres-su butuqā dīdā-šu* ⁽¹⁶⁾ *kibsu alpi illak kibsu immeri iredde ina šīri u dāmi qātā-šu šaknu* ⁽¹⁷⁾ *apāniš irrubu šerrāniš iḫallup* ⁽¹⁸⁾ *bītu irrub bītu ucci* ⁽¹⁹⁾ *bīlāni mārī-kina lušēniq mārātī-kina lutarā* ⁽²⁰⁾ *ana pī mārātī-kina luštakkanā tulā*

⁽²¹⁾ *išme ši-ma Ea abū-šu ammakī mārāt Anim namtarrātu amēlūtu talammanim-ma* ⁽²²⁾ *ammakī ina šīri u dāmi qātā-ki šaknu* ⁽²³⁾ *ammakī bītu terrubu bītu tušši* ⁽²⁴⁾ *muḫrī ša tamkāri qannā-šu u šidīs-su* ⁽²⁵⁾ *muḫrī ša nappāhi simēri simāt qātī-ki u šēpī-ki* ⁽²⁶⁾ *muḫri ša kutimmi inšabtu simāt uznī-ki* ⁽²⁷⁾ *muḫri ša purkulli sāmtu simāt kišādī-ki* ⁽²⁸⁾ *muḫri ša naggāri mulmu pilaqqu u dudittī-ki*

⁽²⁹⁾ *utammē-ki Anu abū-ka Antum ummu-ka utammē-ki Ea bānū šumī-ki.*

⁽¹³⁾ Заклинание: Гневна, дива, демонична, всяваща страх е тя, увълчената⁹ дъщеря на бог Ану, ⁽¹⁴⁾ краката му са (като на) Анзу, ръцете ѝ са

⁶ Вж. копието на клинописния текст у Thureau-Dangin 1921, 162–163, както и това у Thureau-Dangin 1922, Pl. 49. За съжаление остават неясни обстоятелствата около от-криването на паметника в Урук в началото на XX в. Предполага се че е намерен в жи-лищни квартали около храма на бог Ану, датирани през елинистическата епоха.

⁷ Това е таблица открита при разкопки в Ирак от 70-те години на XX в. и датирана през късноавилонския период. Съдържанието ѝ е публикувано у фон Вайер като SbTU III, 84, вж. von Weiher 1988, 116–122.

⁸ Изложената тук транскрипция е изработена въз основа на транслитерацията и клинописното копие на текста в Приложението. В настоящия текст с цифра в кръгли скоби над реда е означен номера на клинописния ред, според изданието на Тюро-Данжен. В текста на академски са пропуснати всички детерминативи. В текста на бъл-гарски в кръгли скоби са посочени пояснения, които липсват в академския текст, но са нужни за адаптирането на превода.

⁹ В текста е изписано фонетично barbarat, производно на barbaratum – вълчица, вж. CAD 2, 1965, 108. В закланието от староасирийския период и Каноничната серия тя е наричана *вълчица*, но в тези случаи не е посочено че

оцапани, лице на войнствен лъв¹⁰ е определеното¹¹ ѝ лице. ⁽¹⁵⁾ От тръстиките тя излиза и разпусната е косата ѝ, разкъсана е нейната дреха. ⁽¹⁶⁾ По следата на говедото тя върви, следата на овцата тя следва, в плът и кръв ръцете ѝ са положени. ⁽¹⁷⁾ През прозореца тя се вмъква, като змия се промъква, ⁽¹⁸⁾ в дома тя влиза, от дома тя излиза. ⁽¹⁹⁾ Донесете ми тук синовете си да ги покърмя, дъщерите ви нека поддържа ⁽²⁰⁾ (и) в устите на дъщерите ви нека бъдат поставени гърдите ми!

⁽²¹⁾ Това дочу бог Еа, нейният баща (и отвърна): Вместо, о дъще на бог Ану, на съдбите на човеците да навреждаш ти, ¹² ⁽²²⁾ вместо в плът и кръв да са

тя има лице на лъв, вж. текст Kt 94/k, 821: 3 у Michel 1997, 59 и текста Lam III, Rev. 7 у Myhrman 1902, 190–191. Тъй като в ред 14 на текста, е изрично споменато лъвското лице на демона, по-подходящ превод на *barbaratum* тук е *увълчена*.

¹⁰ В стария вариант на превода на това изречение, Тюрро-Данжен превежда *nēšu* като *léopard*, опитвайки се да го съгласува по смисъл с посоченото в предишното изречение *barbarat*, вж. Thureau-Dangin 1921, 170, п. 5. Точният превод на *nēšum* обаче е *лъв*, вж. CAD 11, 1980, 193, 195. Още от II-то хил. пр. Хр. тя се описва в заклинанията с лъвско лице, а това описание съвпада с изобразяването ѝ по ритуални амулети. За описания на лъвското ѝ лице вж. текст Foster, II, 21a: 2, от средновековния пе-риод, където се казва: *Енлил я ориса с лице на лъвица*, у Foster 2005, 171, както и описаното ѝ лице в Каноничната серия – Lam. II, 1: 36–38 у Myhrman 1902, 170–171. Преводът на думата като *лъв*, е и предпочетен у Фостър, вж. Foster 2005, 981, но автора не посочва аргументи в полза на това.

¹¹ В текста е изписано идеографски чрез знака GAR (= *šakānum*) + an, във функцията на фонетичен комплимент. Според Тюрро-Данжен, най вероятната форма е *ittaškan*, но той не превежда думата (Thureau-Dangin 1921, 166). Посочената глаголна форма обаче не е сигурна поради идеографското изписване на знака! Тя е производна на *šakānum* – *поставям, установявам, налагам, определям*, в основа Ntn, с пасивно значение *да съм поставен, да съм определен*, вж. CAD 17, 1989, 116–117. Граматически формата е в 3 л. ед. Preterite, Ntn основа. Глагола обаче има и други възможни значения. Тук е избран превод *определено*, тъй като текст Foster II. 21a: 2 посочва, че божество е орисало (определило) лицето на демона. Вж. Foster 2005, 171. Поради проблемният характер на думата в изречението, Тюрро-Данжен и Фостър изобщо не я превеждат, вж. Thureau-Dangin 1921, 170, Foster 2005, 981. Виж знака в края на ред 14 в клинописното копие и транслитерацията на текста в Приложението.

¹² Фостър предлага друг превод на изречението в пряка реч на този клинописен ред: *O, daughter of Anu, instead of trying to be the nursemaid of humankind*, вж. Foster 2005, 981. Подобен превод обаче е асоциативен и

поставени ръцете ти, ⁽²³⁾ вместо да влизаш в дома, от дома ти излез! ⁽²⁴⁾ Приеми на търговеца ръба на дрехата му¹³ и провизиите му. ⁽²⁵⁾ Приеми на ковача пръстена украшение за ръцете ти и краката ти. ⁽²⁶⁾ Приеми на златаря обичата украшение за ушите ти. ⁽²⁷⁾ Приеми на каменоделеца¹⁴ карнеола украшение за врата ти. ⁽²⁸⁾ Приеми на дърводелеца гребена, вретеното (и) нагръдника за теб.

⁽²⁹⁾ Заклевам те (чрез) бог Ану, твоят баща (и) богиня Антум, твоята майка, заклевам те (чрез) бог Еа, създателя на твоето име!

2. Форма и съдържание на заклинанието

По своята форма заклинанията срещу Ламашту са съставени в ритмизирана проза и подобно на повечето заклинания от Двуречието, са повлияни от писмените традиции и литературните им похвати. Част от тези похвати са паралелизма, повторението, метричността, играта с думи, формулните фрази, уподобяванията и метафорите (Foster 2005, 13–18). За разлика от други литературни родове, заклинанията се определят от Фостър като текстове, носещи очаквани последствия и използващи магически език за постигането на желания резултат. Тези характеристики са и причина автора да ги класифицира в отделна текстова група, тази на *effective literature* (Foster

несъобразен с изворовия текст, където е изписана фонетичната форма *tala-ma-[ni]-ma*, производна от *lummuni < lemēnum* – *държа се зле, заплашвам, върша зло, обръщам в зло*, CAD 9, 1973, 116–118. Глаголната форма е за 2 л. ед. ч. ж. р., сег. вр. на D-основа, *lummuni*. Виж думата в ред 21 на клинописното копие и транслитерацията в Приложението. Трябва да се отбележи, че изписването на знаците е с частични деструкции и не е напълно ясно.

¹³ Фостър предлага по-различен превод на изречението: *Accept from the travelling merchant a cloak and provisions* вж. Foster 2005, 981. Причастиято *пътуващ*, изобщо отсъства от изворовия текст, изрази *qanpu-ru*, е преведен като *наметалото му*. Това е напълно допустим превод, но в предложението тук е предпочетено основното значение на *qanpu* – *подгъв, ръб на дреха*, вж. CAD 13, 1982, 83–84, *qanpu B*. В случая е предпочетен този превод, тъй като е съмнително че в рамките на ритуала ще бъде поднесено цяло наметало, а не част от него.

¹⁴ Думата *каменоделец* се превежда от von Weiher с друго от значенията ѝ – *Siegel-schneider*, тъй като е известно че каменоделците са изработвали и цилиндрови печати, използвани с апотропна цел в ритуали срещу Ламашту. Вж. von Weiher 1988, 121. Ритуално указание за изработване на такъв печат с апотропна цел вж. у Farber 1989, 116–117. Превода на фон Вайер се приема за алтернативен на посочения тук.

2005, 43). Изразното богатство на заклинателния език, употребен за съставянето на текст TCL 6, 49 е повлияно не само от писмената традиция, но и от устната среда, а това е добре отразено в диалектните форми на някои думи и формите на изписване на дадени знаци.¹⁵

Пример за използването на формулни фрази е съдържанието в ред 13. Използваните тук метафори в този им или в много близък до него вид, се употребяват само във връзка с демона Ламашту.¹⁶ Между тях специално място заема прозвището *mārat Anu* – дъщерята на бог Ану, споменато и в ред 21. То се среща и в други заклинания, свързано е само с Ламашту и дори е използвано като заместител на името на демона. Подобна е ситуацията и с това заклинание, където името Ламашту не е споменато.¹⁷ Подобие за демона е употребено в ред 17, *ṣerrāniš* – като змия, а то има пряка връзка с образа на Ламашту и нейната злотворност, познати ни от текстове и амулети.¹⁸ При

¹⁵ Заклинанието е написано на литературен диалект, наречен *стандартен вавилонски* в англоезичните проучвания и *младовавилонски* в немскоезичните. Този диалект има свои граматически специфики. Ето някои от тях: възстановяване на мимацията в края на някои думи > *mārat Anim* (ред 21), замяна на падежното окончание за акузатив – а, с окончание за номинатив – u > *bītu irrub* вместо *bīta irrub* (ред 18, 23), от-падане на нуацията за двойствено число и употреба само на акузативно окончание – ā > *luštakkana tulā* (ред 20), употреба на *terminativ adverbialis* – š за сравнение > *ṣerrāniš* (ред 17), промяна във вокалните окончания на глаголи с трета коренна вокал i > u – *uṣṣi* вместо *uṣṣi* (ред 18 и сравни с *tuṣṣi* в ред 23). Повече подробности за граматическите особености на диалекта вж. у Riemschneider 1969, 152–155. Нововавилонската палеография на знаците е засвидетелствана в следните знаци: *iš* (ред 15), *lam* (ред 15), *ub/up* (ред 17), *ru* (редове 17, 18), *iš* (ред 20). Сравни тези знаци в клинописното копие у Thureau-Dangin 1922, Pl. 49 с палеографските таблици на Боргер, знаци № 212, № 435, № 306, № 68 и № 211 в Borger 1981, 17, 27, 19, 9, 17.

¹⁶ Използваните в ред 1 метафори са част от позната формулна фраза, свързана с демона и имаща роля на заглавие в някои заклинания. Вж. текст Kt 94/k, 821, Face: 1–4, от староасирийския период у Michel 1997, 59, както и позовавания в Каноничната серия – Lam. III, Rev. 6–7, вж. Myhrman 1902, 190–191.

¹⁷ Прозвището *дъщеря на бог Ану* – *mārat Anu/Ani*, е често използвано за Ламашту в изворите. Примерно в текст BM 120022: 1, вж. Farber 1987, 257, или в Каноничната серия – Lam. I, 3: 21, Lam. II, 1: 34, вж. Myhrman 1902, 162–163, 170–171.

¹⁸ За свързването на Ламашту със змията в заклинателни текстове и ритуални амулети вж. Wiggemann 2000, 231, 234, както и Мукарзел 2013, 594.

описанието на тялото и лицето на демона се употребяват традиционно подобия, като тези в ред 14, свързващи го с хищна птица и лъвско лице.¹⁹ Паралелизма в текста е използван за действия, като описаните в редове 17–18 – *През прозореча тя се вмъква, като змия се промъква, в дома тя влиза, от дома тя излиза*.

По-специално внимание заслужава поместената пряка реч. Тя е предадена в редове 19–20, 21–23, а след това и в началото на редове 24–28. В първия случай това е реч на демона, във втория на божеството срещу демона, а в третия е свързана със умилюстителните дарове и може да се приеме, че идва от бог Еа. Като елемент в заклинанията срещу Ламашту пряката реч е позната от синхронни с текст TCL 6, 49 извори. Използвана от демона обаче, тя е нещо ново известно ни само от извори от I-то хил. пр. Хр.²⁰ Речта на Еа в редове 21–23 има форма на заклание срещу Ламашту, конструирано чрез трикратна употреба на подчинителния съюз *amtaḫi* – вместо (да). Продължение на тази реч е и поместената в края на заклинанието, въведена чрез употребата на повелително наклонение. Употребата на пряка реч в текста отразява връзката слово – действие и може да се приеме за един от най-важните елементи на формата в заклинанието.

Според дефиницията на Ламберт, заклинанието е текст за рецитиране, носещ магическа сила на човека, произнасян при съблюдаване на определени ритуали и целящ отключване на определена магическа сила във вселената, нужна на рецитирация (Lambert 2008, 95). Изворот е определен като заклинание чрез употребата на академския термин *šipṣu*, още в началото на текста, в ред 13.²¹

¹⁹ Вж. по този въпрос по-подробно Wiggermann 2000, 232 – 233.

²⁰ Това са три фрагмента от един текст, написани на нововавилонски шрифт и наме-рени в Ашур и Сипар, част от серия за успокояване на плачещи бебета. Сборния текст е Farber 1989 § 34: 9–10, като в края му е поместено ритуално напътствие за употреба на амулетен камък и магическа смес. Вж. Farber 1989, 102–105.

²¹ Вж. превода, ред 13. Думата е оглаголно съществително от *wašāru(m)* – *прогонвам чрез слово, лекувам*, вж. CAD 17, 1992, 86–87, *šipṣu* A. Проучвайки термина Ламберт сочи, че неговото основно значение в D основа на корен *w-š-r*, е *да предизвикам резултат, чрез използването на заклинание*. Вж. Lambert 2008, 95. Това пояснение е напълно приемливо и за текста на заклинанието срещу Ламашту.

Структурата на текста е сходна с тази от други заклинания срещу демона. Основните елементи в нея са: 1. Заглавие (ред 13), 2. Описание на демона (редове 13–20), 3. Божествена намеса и мерки за прогонването на демона (редове 21–28), и 4. Заклятийна формула (ред 29).

В академската литература за заглавие се приема първият ред на дадено произведение, или на част от него, но при всички обстоятелства това заглавие е интегрална част от останалия текст. В настоящия случай – от описанието на демона. Заглавието е сходно с познати ни образци от други заклинания, посветени на Ламашту.²² В описанието на демона могат да се различат ясно три елемента: описание на емоционалното му състояние, (ред 13) на произхода и външния му вид (редове 14–15) и на злотворността му (редове 16–20). Според образа на демона Ламашту е яростна, злобна и гневна. Тя има лице на разярен лъв, крака на хищна птица и ръце, оцапани с кръв. Косите ѝ са разрошени, а дрехите ѝ разкъсани. Дъщеря е на бог Ану, но във видимия свят обитава диви пространства, като планините или блатата, споменати в текста. Тя се промъква коварно като змия, напада хората и добитъка, а главна цел на злодеянията ѝ са децата. Ламашту обича да се прави на акушерка и дойка, като по този начин чрез докосването си, заразява своите жертви. Тези елементи в облика на демона са известни от други заклинания и са отразени върху амулетите срещу него, намирани при археологически разкопки.²³

²² Обобщителен анализ на заглавията от Каноничната серия вж. у Myhrman 1902, 143 – 144, като настоящето има големи сходства с определените от автора заглавия тип IX, VIII и в по-малка степен III, като трябва да се отбележи, че сходствата са най-големи с тип IX. Пример за сходство с неканонично заклинание вж. в текст Foster II. 21b, от средновавилонския период у Foster 2005, 174.

²³ Пример за сходство с описанието на демона във връзка с емоционалното му състояние, произхода му и външният му вид може да се види в текст BM 120022: 1–5, 11–15, у Farber 1987, 257, както и в заклинания от Каноничната серия, като тези в Lam. II, 1: 36–38, Lam II, 3: 3, 36, 38 – 39, вж. Myhrman 1902, 170–171, 180–181. Относно изображенията по амулетите вж. Wiggermann 2000, 219–224 и Мукарзел 2013, 591–596. Примери за злотворността на демона, сходни по описание с тези в текст TCL 6, 49 могат да се видят в неканонични текстове като Kt 94/k, 821: 4–16, вж. Michel 1997, 59–60, и у Farber 1989 § 34: 3–10, от нововавилонския период, вж. Farber 1989, 102–105.

В тази част от заклинателния текст обаче има и два нови елемента. Първият е уподобяването на краката на Ламашту с тези на птицата Анзу (или Зу), споменавана в митове за бог Еа (Black, Green 1992, 107–108). Митичната птица, прочула се с това, че се опитала да открадне от боговете таблиците с предназначенията – *ṭupšimāti*, е рядко свързвана с Ламашту, но само в този текст е посочено, че краката на демона са като нейните.²⁴ Този елемент в облика на демона, заедно с лъвското лице, има и допълнителна семантика. Той е един от белезите на злите демони, а за това свидетелства мистичен текст от новоасирийската епоха, където са описани образите на редица същества в Отвъдното.²⁵ Ето сведението: VAT 10057, Rev. 6: *utukku lemni qaqqadu nēši qātā šērā Anzu* – ...Злия демон (имаше) глава на лъв, ръцете и краката (бяха) на Анзу (Livingstone 1989, 72). Уподобяването в текста цели свързването на Ламашту както с грабливата птица, заради начина по който напада жертвите си, така и със злите демони от света на Отвъдното, на които тя е сочена за сестра.²⁶

Вторият нов елемент е контекста на пряката реч на демона, която в тази форма е позната и от други текстове. Чрез нея демонът декларира основните си жертви, а новото тук е, че речта е последвана от репликата на божество и е част от диалог.²⁷ Пряката реч е кулми-

²⁴ Примерно в текст BM 120022: 16 се споменава, че лицето на Ламашту е като това на Анзу, но преди това в ред 11 е посочено, че тя има главата на лъв. Вж. Farber 1987, 257. Каноничната серия не свързва Анзу с Ламашту, но това може да се дължи и на деструкциите в текста ѝ.

²⁵ Текстът – VAT 10057, е описание на мистичното пътешествие на асирийски принц в Отвъдния свят – царството на бог Нергал и богиня Ерешкигал. Вж. Livingstone 1989, 68–74, Text No. 32. Интересно е да се отбележи, че таблицата е намерена в частен архив на фамилия жреци от Ашур и се датира с някои условности в епохата на цар Ашурбанипал (ок. 669–631 г. пр. Хр.)

²⁶ Виж епитета на Ламашту *aḫāt ilāni ša sukkāti* – Сестра на боговете от улицата в Lam. I, 1: 2, у Myhrman 1902, 154–155. Прозвището боговете на улицата се отнася до Седемте зли демона – *sibitti utukkī lemnūti*, вж. Wiggerman 2000, 226, Geller 2007, xiii, а също и подробното посочване на Седемте в текста на серията Зли демони – *Utukkū lemnūtu* V: 76–100 у Geller 2007, 121–122, 210–211.

²⁷ Елементът пряка реч от името на демона е също рядко срещан в заклинанията, а контекстът на употребата му е много по-различен от този в текст TCL 6, 49. В едно от заклинанията в Каноничната серия пряката реч е предадена по сходен начин с тази в редове 19–20 на заклинанието срещу Ламашту – Lam. II, 3: 16–17 – *Донесете ми синовете си, да ги покърмя, в*

нацията в описаната демонична активност на Ламашту. Тя отразява възплъщението ѝ в ролите на акушерка и дойка, чрез които докосвала жертвите си (Wiggermann 2000, 230 – 231, Stol 2000, 143, 171 – 182). Неестественият и страшен образ на демона допълва неговата злотворност и е свидетелство за това, че той не е част от нормалния ред в обществото (Cunningham 1997, 126 – 127). Описанието на Ламашту обаче има за цел да покаже и нейното разпознаване, а то е ключов елемент в борбата срещу нея, тъй като в Двуречието се е вярвало, че можеш да се бориш с подобни сили само ако ги разпознаеш.

Третият елемент в структурата на текста се състои от две части: божествената намеса (редове 21–23) и мерките за прогонване на демона (редове 24–28). Намесата е предадена в пряка реч на бог Еа, покровителя на мъдростта и хората, споменаван често в заклинания срещу демони, включително и срещу Ламашту.²⁸ Речта на божеството обаче е част от диалог и обхваща последните два реда

устите на дъщерите ви нека бъдат поставени гърдите ми! вж. Muhlman 1902, 178–179. В този случай обаче, предходната част на текста е изцяло в пряка реч на демона, а след редове 16–17 се развива диалог между бог Ану и богиня Аруру, свързан с Ламашту. По сходен начин е предадена пряката реч на демона и в едно от неканоничните заклинания – текст Farber 1989 § 34: 9–10 – *Донесете ми синовете си, да ги покърмя, в устите на дъщерите ми нека бъдат поставени гърдите ми!* вж. Farber 1989, 102–105, но и тук контекста на употребата на пряката реч е различен. Преди речта има кратко описание на злотворността на демона към животните, а след нея – кратки заклятийни формули.

²⁸ Бог Енки-Еа е покровител на заклинанията и още от академската епоха започва да измества Енлил в тази функция вж. Cunningham 1997, 49 – 50. В различни заклинания се използва често диалог между две божества, в който основните действащи лица са Еа и Мардук, наричан Асалухи. Диалогът между тях има стандартна форма. Пример за присъствието на му в заклинания срещу Ламашту може да се види в текст BM 120022: 22–35, вж. Farber 1987, 258. Други примери за диалога Еа-Асалухи виж в текст Фосе № 9, IV R, 22, 1: a48-b26, у Фосе 2007, 219–220, както и в таблица от се-рията Зли демони – Utukku limnūtu VII: 1–23, вж. Geller 2007, 135–136, 219–220. В заклинанията срещу Ламашту Еа обикновено е призоваван като основна сила сам, или с други богове в заклятийните формули. Ето примерно споменаване в старо-вавилонско заклинание – Foster II, 21a: 10–12, 20 – *Отдръпни ноктите си и отпусни ръцете си! Преди да те е стигнал героят Еа, мъдреца на заклинателното изкуство...* Вж. Foster 2005, 171–172.

от описанието на демона и първите два от поместените мерки срещу него (редове 19–23). Диалога между Ламашту и божество е нещо познато от заклинанията, но в него обикновено участват други богове, а не Еа.²⁹ В този случай обаче по своето съдържание и контекст той е нещо ново.

Словото на Еа има смисъл на заклинателна реплика към демона, съобразена с неговото описание. Ако в неговото начало, в ред 21, то е реплика на описанието на демона в редове 13–20, то в неговия край – в редове 22–23, словото е пряка реплика на описанието на демона от втората част на ред 16 и редове 17–18.³⁰ Това придава на диалога ключова стойност в рамките на словото-заклинание и на целия текст, тъй като чрез него започва отблъскването на демона, реализирано с пряката намеса на Еа. Тази характеристика на диалога тук го отличава по форма и съдържание от диалозите, свързани с Ламашту.³¹ Функцията на диалозите в заклинанията е да осъществят посредничество между света на боговете и този на хората (Cunningham 1997, 24–25, 74). Тук обаче тази функция е разширена с пряката намеса на божеството срещу демона в защита на хората.

Прогонването на демона е продължено в редове 24–29, където пет изречения, започващи с повелителното *приеми*, изброяват различни приношения към Ламашту, някои от които са познати от ри-

²⁹ Диалогът божество-демон е рядко срещан елемент в заклинанията срещу Ламашту. Той е познат предимно в текстове от Каноничната серия. В Lam. II, 2: 3–40, се описва диалога с баща ѝ бог Ану, в който тя пожелава да ѝ разреши да се храни с човешки плът и кръв, но той отказва и я прогонва на земята. В Lam. II, 3: 16–25, Ламашту пожелава да ѝ се дадат деца, които да бозае, а бог Ану и богинята на раждането – Аруру, възмутени ѝ се противопоставят и я проклинат, като проклятията са във форма на ритуални напътствия. Вж. Myhrman 1902, 174–175, 178–179.

³⁰ Виж и сравни с предложения тук превод редове 13–20 с обобщаващата по смисъл реплика в ред 21. А ето отново и съдържанието на втората част от ред 16 и редове 17–18 – *...в плът и кръв ръцете ѝ са поставени, в дома тя влиза и от дома тя излиза*, и пряката реплика на тези фрази в редове 21–22. – *Вместо в плът и кръв ръцете ти да са поставени, вместо да влизаш в дома, от дома ти излез!*

³¹ Сравни предложения тук превод на TCL 6, 49: 19–23 с диалозите от Каноничната серия – Lam. II, 2: 31–40 и Lam. II, 3: 16–25, вж. Myhrman 1902, 174–175, 178–179.

туални напътствия в други текстове свързани с нея.³² Изброяването на приношенията е предшествано от споменаване на различни професии, свързани с изработването им. В ред 24 са посочени на първо място ръба на дрехата и пътните провизии. Целта на тези дарове е да подготвят демона за изпращането му по път, за каквото се смята неговото прогонване. В текстове от епохата под понятието *šidītu* се разбират предимно хранителни провизии, а пряко указание за това има в заклинание от Каноничната серия.³³ Чрез това приношение се удовлетворява глада на демона, за да не търси насищане с човешка плът. Останалите приношения – пръстенът, обичата, карнеолът, гребенът, вретеното и нагръдника, са свързани със съмнителната женственост на Ламашту, като някои от тях са познати от изображения по амuleti.³⁴ Пръстенът и обичата като дарове за демона не са познати от други текстове, а карнеолът – *sāmtu*, заслу-

³² В различни напътствия и заклинания от Каноничната серия се споменават: гребена и вретеното – Lam. II, 3: 33–41, вж. Myhrman 1902, 174–177, провизиите, нагръдника и вретеното – Lam. I, 3: 25–26, 30, вж. Myhrman 1902, 162–163, като трябва да се отбележи, че в напътствията се споменават и други предмети, които не са включени в текст TCL 6, 49, примерно обувка, игла, съд с помада. Провизиите, гребена и вретеното се отбелязват и в ритуални напътствия от неканонични текстове, примерно BM 120022: 28–30, от старовавилонската епоха у Farber 1987, 258.

³³ За значението на *šidītu* през късновавилонската епоха вж. CAD 16, 1972, 172–173, а споменаването в Каноничната серия може да се види в Lam. I, 3: 25–26, у Myhrman 1902, 162–163.

³⁴ Въпреки че името *Lamaštu* е в женски род и притежава родово определящия т-формант в своето окончание, нещо характерно за семитските езици, категоричната полова принадлежност на демона е несигурна, тъй като според разбиранията в Двуречието, демоните са били безполови същества. В текст TCL 6, 49, това е добре отразено в ред 14, където описанието на демона е съпътствано с употребата на притежателните местоимения за 3. л. ед. ч. мъжки род – *šu* и за 3 л. ед. ч. женски род – *ša*, във връзка с частите на тялото ѝ. Добра илюстрация на схващането за безполовостта на демоните, е описанието на Седемте зли демона, за чиято сестра е сочена Ламашту, в серията *Utukkū limnūtu V*: 171–173 – *Те не са нито мъже, нито жени, те са болките, виещи се наоколо, те нито се женят, нито носят деца*, вж. Geller 2007, 125–126, 213. В изображенията на демона по амuleti редовно присъстват гребена и вретеното, а и други елементи вж. Wiggermann 2000, 221. Fig. 1–2, 241 – Fig. 5, 244 – Fig. 6.

жава специално внимание. Този полускъпоценен камък с червен цвят е бил даряван на раждащи се момичета и е смятан за символ на женствеността (Stol 2000, 62). Трябва да се отбележи, че в ритуални напътствия, свързани с Ламашту често се споменава изготвянето на амулети с употребата на различни камъни с апотропна цел.³⁵

По своята обща структура и по сбора на отбелязаните в него приношения, съчетани с посочване на професии, текстът в редове 24–28 е нещо ново и неизвестно от други заклинания срещу демона, макар и да ползва познати отделни елементи като провизиите, гребена, вретеното и нагръдника. Съдържанието на редове 24–28 има ясно изразен ритуален контекст. Можем да предполагаме, че споменатите приношения или техни символи, са били дарявани по време на извършван ритуал, чието напътствие не е било записано на таблицата.³⁶ Характера на приношенията е умиловителен и засвидетелства желание за прогонване на демона не само чрез слово, но и чрез дарове.

Последният елемент в структурата на съдържанието е заклятийната формула в ред 29. В нея са призовани три божества, родителите на Ламашту – боговете Ану и Анту и бог Еа. Трябва да се отбележи, че в заклинанията срещу демона тези формули са много разнообразни по форма и съдържание.³⁷ Чрез тях се завършва прогонването на демона

³⁵ Подобни амулети са широко прилагани в ритуали преди, по време и след раждането, вж. по-подробно Stol 2000, 49–52, 129–132. Указания за изготвяне на амулети виж в Каноничната серия – Lam. III: Obv. 30, 34, 37–43, в Myhrman 1902, 186–187, както и в текст TCL 6, 49, Rev. 1–9, където се дават напътствия за окачване на амулетни камъни по бременна жена, вж. Thureau-Dangin 1921, 165–166, 169–170.

³⁶ Към това предположение насочва ритуално напътствие от Каноничната серия, където има указание създадена фигурка на Ламашту да бъде пусната по река в корабче, придружена от различни приношения. Вж. Lam. II, 1: 44–48, в Myhrman 1902, 170–173, както и Lam. I, 3: 25–36, в Myhrman 1902, 162–165. Трябва да се отбележи че приношения за изпращането на демона по път се указват и в неканонични текстове, примерно BM 120022: 28–33, от старовавилонския период, вж. Farber 1987, 258.

³⁷ Някои от заклятийните формули са много дълги и включват заклетия чрез много божества, вж. Lam. I, 2: 7–19, в Myhrman 1902, 158–159. Други са по-кратки по форма и включват освен споменаване на божества и призоваване на природни сили, вж. BM 120022: 35–50, у Farber 1987, 258. Има и

и заедно с това се легитимира жреца-заклинател – *mašmaššu*. Формулата в ред 29 е позната в този вид само от текста на заклинание TCL 6, 49 и може да се приеме за друго нововъведение в него.

3. Интертекстуалност

Една от основните характеристики на академската литература е нейната интертекстуалност (Foster 2005, 22–26). В заклинанията интертекстуалността е добре засвидетелствана в ползваните формулни фрази, които разкриват и предполагаемите източници за съставянето на дадено произведение.

Сравнително проучване на заклинание TCL 6, 49 и част от заклинанията срещу Ламашту на академски език показва наличие на литературни връзки между тях, въз основа на ползвани общи или модифицирани формулни фрази. Ето основните текстове, според хронологията на съставянето им. Първият е Kt 94/k, 821, намерен в Каниш (дн. Кюлтепе), от староасирийския период.³⁸ Синхронен с него е текст BIN 4, 126, също от Каниш и на староасирийски диалект.³⁹ Третият е Каноничната серия (Lam.) от Ниневия на новоасирийски диалект.⁴⁰ Заклинание Farber § 34 е на нововавилонски диалект от Сипар и е част от серия за успокоение на плачещи бебета.⁴¹ Текст SbTU III, 84 е от Урук на късновавилонски диалект и в част от него – Rs. 62–77, е изложено напълно идентично по шрифт и съдържание заклинание срещу Ламашту с това от текст TCL 6, 49.⁴² Текстът има запазен колофон, в който е отбелязано, че е копиран от заклинателя Шамаш-ид-дин, син на Надину, потомък на Шангу-Нинурта от Урук (von Weiher 1988, 119, 122).

заклятийни формули, които включват призоваване само на едно божество, примерно Еа, вж. текст Foster II. 21a: 20 – *Прогонвам те чрез проклятието на бог Еа! Върви си!*, у Foster 2005, 174.

³⁸ Виж текста в транслитерация, превод и клинописно копие у Michel 1997, 59–61.

³⁹ Виж текста в транслитерация и превод у von Soden 1956, 141–142.

⁴⁰ Виж текста в транслитерация и превод у Muhrman 1902, 154–195.

⁴¹ Виж текста в транслитерация, превод и клинописно копие у Farber 1989, 102–107, 190 – Tafel 10, 192–193 – Tafeln 12–13.

⁴² Виж текста в транслитерация, превод и клинописно копие у von Weiher 1988, 116–122, 298–299. Таблицата се съхранява в Иракския музей в Багдад с номер W 23287.

Сходствата в ползваните формулни фрази в посочените заклинания и това в TCL 6, 49 могат да се обобщят в поместената таблица.⁴³

<i>Редове в текста на заклинание TCL 6, 49, Rev</i>	<i>Редове с пълна идентичност от други заклинания</i>	<i>Редове с частична идентичност от други заклинания</i>
ред 13	SbTU III, 84: Rs. 62.	1. Kt 94/k, 821 F: 1-4, 2. Lam. III, Rev. 6, 7. Lam. II, 1: 36 (на втората част от изречението). 1. BIN 4, 126: 8 (на втората част от изречението), 2. Lam. II, 2: 26 (на първата част от изречението). 1. Foster II, 21b: 7 (на първата част от изречението), 2. Lam. II, 2: 63 (на първата част от изречение-то). Farber § 34: 3-4. Lam. II, 3: 15.
ред 14	SbTU III, 84: Rs. 63.	
ред 15	SbTU III, 84: Rs. 64.	
ред 16	SbTU III, 84: Rs. 65.	
ред 17	SbTU III, 84: Rs. 66.	
ред 18	SbTU III, 84: Rs. 67.	
ред 19	1. Lam. II, 2: 31-32, Lam. II, 3: 16, 2. SbTU III, 84: Rs. 68, 3. Farber § 34: 9-10.	
ред 20	1. Lam. II, 2: 32, Lam. II, 3: 17, 2. SbTU III, 84: Rs. 68, 3. Farber § 34: 10.	
ред 21	SbTU III, 84: Rs. 68-69.	
ред 22	SbTU III, 84: Rs. 69-70.	
ред 23	SbTU III, 84: Rs. 70.	
ред 24	SbTU III, 84: Rs. 71.	Lam. I, 3: 37 (на първата част от изречението)
ред 25	SbTU III, 84: Rs. 72.	
ред 26	SbTU III, 84: Rs. 73.	
ред 27	SbTU III, 84: Rs. 74.	
ред 28	SbTU III, 84: Rs. 75.	
ред 29	SbTU III, 84: Rs. 76-77.	

⁴³ Като в настоящата таблица в първата колона са отбелязани редовете на заклинанието, съгласно номерацията им в текст TCL 6, 49, във втората – напълно идентичните с тях формулни фрази от други текстове, а в третата – частично идентичните с тях формулни фрази, като под това се разбират изречения, в които са променени или отсъстват до две думи или в които са употребени синоними.

В по-голямата част от описанието на демона (редове 13–28) идентични формулни фрази има само с текст SbTU III, 84. Частично идентичните фрази обаче ни отвеждат към 4 диахронни и 1 синхронен текст. Въпреки че в тази си форма заглавието (ред 13) е познато само от текстове TCL 6, 49 и SbTU III, 84, много сходни с него са тези в текст Kt 94/k, 821 и Каноничната серия.⁴⁴ Може да се предположи че то е по-късна модификация на по-ранни негови варианти, изложени в двата посочени извора.

Описанието на демона в редове 14–18 е отново напълно идентично с текст SbTU III, 84, но и тук се засвидетелства взаимстване на формулни фрази от по-ранни текстове, главният от които е Каноничната серия. С нея са свързани фрази в различни части на редове 14, 15, 16 и 18.⁴⁵ Някои от фразите се споменават и в диахронни неканонични текстове, като особено внимание заслужава втората част от ред 15. Формулната фраза тук има аналог само в много по-древния текст BIN 4, 126.⁴⁶ За разлика от ред 15 целият ред 17 има формулни аналогии само в синхронни текстове и не е засвидетелстван

⁴⁴ Виж транскрипцията на ред 13, поместена по-горе и сравни с – Kt 94/k. 821: F. 1–4: *ezzet pulḫat ilat namarat barbaratum mārat Anim* – *тя е гневна, страшна, демонична, ужасяващата вълчица, дъщерята на Ану*, вж. Michel 1997, 59, както и с Каноничната серия – Lam. III, Rev. 6–7: *ezzet šamrat ilat namurrat ištu api elam-ta* – *тя е гневна, дива, демонична, всяваща страх, от тръстиките тя излиза* и *ezzet šamrat ilat namurrat ezzet barbarat* – *тя е гневна, дива, демонична, всяваща страх, гнев-ната вълчица*, вж. Myhrman 1902, 190–191.

⁴⁵ Виж транскрипцията и превода на съответните редове тук и сравни с Lam. II, 1: 36: *...rāp nēši dappini rāpī-ša šakni* – *...лице на войнствен лъв е лицето ѝ определено* (сравни с втората част на ред 14), като в Серията реда има деструкции в началото и не бива да се изключва пълна идентичност на формулните фрази, вж. Myhrman 1902, 170–171, с Lam. II, 2: 26: *ištu api elam-ta* – *от тръстиките тя излиза* (сравни с началото на ред 15), вж. Myhrman 1902, 174–175, с Lam. II, 2: 63: *kibsu alpi innaši kibsi* [...] – *следата на говедото тя следва, следата* [...]. За съжаление деструкция възпрепятства пълното сравнение на текста (сравни с първата част на ред 16), вж. Myhrman 1902, 176–177, с Lam. II, 3: 15: *bīta errub [bīta uššu]* – *в дома тя влиза (и) [от дома тя излиза]* (сравни с ред 18), вж. Myhrman 1902, 178–179.

⁴⁶ В текст BIN 4, 126: 8 е посочено: *peras-sa wašarat dadū-ša šaḫtu* – *косата ѝ е разпусната, дрехите ѝ са свалени*, вж. von Soden 1956, 143 и сравни с транскрипцията и превода на ред 15 тук.

в Каноничната серия или в другите диахронни заклинания.⁴⁷ В тази част на текста без аналогични формули в други извори остават първата част на ред 14 и втората част на ред 16.⁴⁸ Формулните фрази, чрез които е предадена пряката реч на демона в редове 19 и 20, са засвидетелствани в Каноничната серия и двата синхронни с TCL 6, 49 текста.⁴⁹

Текстът в редове 21–28 по своето съдържание и употребените в него фрази е идентичен само със синхронното заклинание SbTU III, 84. Той няма аналози в други текстове и може да се приеме за най-интересната особеност на заклинанието. Заклятийната формула в ред 29 има частична аналогия с Каноничната серия, където демона е заклет чрез имената на Ану и Анту, но без да се споменава името на бог Еа.⁵⁰

Сравнителното проучване на употребата на формулни фрази – пряка или модифицирана, води до няколко основни извода. Първият е, че Каноничната серия е била използвана като извор за съставянето на текст TCL 6, 49 в частта обхващаща редове 13–20 и може би 29. В по-голяма степен това е извършено посредством модифициране на познати от Серията формулни фрази, обхващащи различни части от изречения, а в по-малка степен – чрез пряко взаимстване, като в редове 19–20. Интересно е да се отбележи, че взаимстваните и модифицирани фрази са от различни части на Серията и спадат към раз-

⁴⁷ Сравни транскрипцията и превода на ред 17 по-горе с текст Farber § 34: 3–4: *arāniš iḫtanallur, ṣerrāniš uštanār* – *през прозореца вътре, тя се вмъква, като змия се промъква*, вж. Farber 1989, 102–103. Липсата на фразата от този ред в Каноничната серия може да се обясни и с деструкциите в текста ѝ.

⁴⁸ Това са: в ред 14 – *краката му са (като на) Анзу, ръцете ѝ са оцапани...* и в ред 16 ... *в плът и кръв ръцете ѝ са поставени*. Като не бива да се изключва възможността тези формулни фрази да са засвидетелствани в други текстове, различни от разгледаните тук.

⁴⁹ Виж и сравни транскрипцията и превода на редове 19–20 тук с изложеното в Каноничната серия – Lam. II, 2: 31–32, Lam. II, 3: 16–17 в Myhrman 1902, 174–175, 178–179, с текст SbTU III, 84: Rs. 68 у von Weiher 1988, 118, 121, и текст Farber § 34: 9–10 у Farber 1989, 102–105. Заслужава отбелязване, че текста в Каноничната серия използва за *бозая* вместо глагола *enṣum*, както е в TCL 6, 49, един от синонимите му – глагола *dabābum*.

⁵⁰ Виж текста на ред 29 в транскрипция и превод тук и го сравни с Lam. I, 3: 37: *utattē-ki Ани abī-ki Anatum uttī-ki...* – *Заклевам те (чрез) Ану твоят баща и Ана-тум, твоята майка*, вж. Myhrman 1902, 164–165.

лични заклинания срещу Ламашту.⁵¹ Литературните връзки с по-древните текстове от II-то хил. пр. Хр. най-вероятно са осъществени чрез техни по-късни копия или чрез Каноничната серия, като единия от тези пътища не изключва другия. Схемата, по която са взаимствани пряко или чрез модифициране формулни фрази, е прилагана за почти всеки клинописен ред и е забележителна. В нея се съчетават пряко взаимствани и модифицирани фрази от диахронни извори, като примерно в ред 15 (Канонична серия и текст BIN 4, 126), модифицирани фрази от диахронен извор и неизвестни от други извори фрази, като в ред 16 (нова фраза и Канонична серия), нови фрази и пряко взаимствани формули, като в ред 14 (нова фраза и Канонична серия), пряко взаимствани формули от един диахронен извор, като в ред 18 (от Каноничната серия) или от синхронни извори, като примерно ред 17 (от текст Farber § 34). Това свидетелства, че анонимният съставител не само е познавал добре заклинателната литература за Ламашту, но и е използвал познанията си творчески, отдавайки предпочитание на модифицирането на формулните фрази пред прякото им копиране.

Сходствата на текста със синхронни извори вероятно се дължат на наличието на общ източник. За тези с текст Farber § 34, в редове 19–20, източник може да е Каноничната серия. Докато за пълното сходство с текст SbTU III, 84, общ източник може да е недостигнал до нас текст, който обаче трябва да бил съставен през I-то хил. пр. Хр.

От таблицата се вижда, че съставителят е приложил широко метода на взаимстване на формулни фрази в редовете с описанието на демона, където се е доверил на традицията. В редове 21–28 обаче, където са поместени мерките за прогонването на Ламашту, съставителят е действал новаторски. Формулните фрази в тази част от текста са известни само от още един извор – SbTU III, 84. Тяхното присъствие може да се отдаде както на връзки с недостигнал до нас общ източник, така и на силното влияние на фолклорната традиция в неканоничните заклинания от късния период (Farber 1989, 148–149). Поне за момента тази традиция може да се локализира за района на град Урук, откъдето са текстове TCL 6, 49 и SbTU III, 84.

⁵¹ Ето списък на четирите заклинания в Каноничната серия от които са взаимствани посочените в таблицата формулни фрази: в Lam. II, 1: 34 – *ezzet mārāt Anim*, в Lam. II, 2: 25–26 – *ezzet šamrat ilat namurrat ištu api ilam-ma*, Lam. II, 2: 59–60 – *ezzet šamrat ilat namurrat ezzet barbarat ilat ḥabtat*, Lam. II, 3: 13–14 – *mārāt Anim ša šamê anāku sutāku namurāku*, вж. Myhrman 1902, 154–195.

4. Заключение

Особено значение има ритуалният контекст на заклинание TCL 6, 49. В таблицата преди заклинанието, са описани ритуали за бременна жена, в които се дават напътствия за изготвяне на амулети чрез връзване на възли и използване на различни камъни и цилиндрови печати с магическо значение.⁵² Описаният ритуал е по своя характер превантивен и е част от комплекс, свързан с бременността и съпътстващите я опасности (Фосе 2007, 131–132, Stol 2000, 49–51). Конкретната цел на ритуала е посочена изрично: Rev.10: *takṣir ša erītu libbī-šu lā padê* – *Връзване за бременната, за да не изхвърли плода си* (Thureau-Dangin 1921, 166, 168). Ламашту е била приемана за един от причинителите на спонтанния аборт и присъства в редица заклинания, посветени на тази най-голяма опасност по време на бременността (Stol 2000, 59, п. 75). Интересно е да се отбележи, че в текст SbTU III, 84 заклинанието е употребено в различен ритуален комплекс. Той е с терапевтичен характер и е свързан с болно новородено и болен човек.⁵³ В напътствието след заклинанието е отбелязано: Rs. 78: *šipta annīti ana muḥḥi napšalṭi tamanni* – *Това заклинание пред (съда с) меклема ще произнесеш* (von Weiher 1988, 118). Тези наблюдения сочат, че заклинанието срещу демона е било употребявано и в превантивни, и в терапевтични ритуали при това не само във връзка с бременни жени, а и във връзка с болни деца и мъже.

Независимо от връзката си с дадени магически и лечителски практики характерът на заклинание TCL 6, 49 е религиозен, тъй като има за цел да посредничи между света на боговете и този на хората, търсейки божията намеса срещу действията на демона (Cunningham 1997, 183). Основната сила, противопоставяща се на Ламашту в текста е бог Еа, чрез силата на мъдрото си слово, произнесено от жреца-заклинател и боговете-родители на демона – Ану и Анту.

Остава неясно дали освен литературните, има и други връзки между текстове TCL 6, 49 и SbTU III, 84. Аргумент в полза на това е фактът, че и двата текста са синхронни и са намерени в Урук.

⁵² Виж текста – TCL 6, 49: F. 1–28, Rev. 1–12 в Thureau-Dangin 1921, 164–170.

⁵³ Виж текста – SbTU III, 84: Vs. 8-Rs. 54–59, y von Weiher 1988, 116–118, 119–121.

Трябва обаче да се отбележи, че има разлики в ортографията на изворите, въпреки ползвания общ шрифт на знаците.⁵⁴ Сериозен проблем в тази връзка са неяснотите около археологическия контекст на намирането на таблица TCL 6, 49, за която се предполага че е от района около храма на бог Ану. Този контекст е ясен само за таблица SbTU III, 84 – тя е част от частния архив на жреца-заклинател Шамаш-иддин. Копия на заклинанието от други места освен от Урук поне засега не са известни. Нямаме сведения и за диахронни екземпляри на текста.

Заклинанието срещу Ламашту е още едно свидетелство за творческия процес в екзорцистката традиция на Двуречието през късноавилонската епоха. В него традицията и иновацията като литературни похвати, са поставени изцяло в услуга на света на хората и техните проблеми. Някъде отвъд самият текст стои вярата в побеждащата злото сила на словото и именно тази вяра придава на заклинанието неговата истинска ценност.

⁵⁴ Ползвания в двата текста почерк е различен. Ето някои примери свързани с ортографията въз основа на клинописните копия у Тюро-Данжен и фон Вайер: знака BAR (TCL 6, 49: Rev. 13 и SbTU III, 84: Rs. 62), знака GIR = šērum (TCL 6, 49: Rev. 14 и SbTU III, 84: Rs. 63, като в този случай дори има разлики в местоименията след знака), знака IGI = rānum (TCL 6, 49: Rev. 14 и SbTU III, 84: Rs. 63, като изписването на знака е с големи разлики! В TCL 6, 49 знакът се доближава по форма до UD, а в SbTU III, 84 до PA), знака UB/P (TCL 6, 49: Rev. 17 и SbTU III, 84: Rs. 66), знака DUMU = mārtum (TCL 6, 49: Rev. 19 и SbTU III, 84: Rs. 67). Виж и сравни посочените разлики в клинописните копия у Thureau-Dangin 1921, 163 и von Weiher 1988, 299. Като цяло формата на някои от знаците в текст TCL 6, 49 е по-закръглена и с по-скъсени клинове, докато в текст SbTU III, 84 е по-полегата и с по-удължени клинове.

ЛИТЕРАТУРА

Мукарзел 2013: К. Мукарзел. Демонът Ламашту. Образ и слово в древното Двуречие. – В сборник *Societas classica*. Култури и религии на Балканите в Средиземноморието и Изтока VI. Велико Търново, 2013, 585–605.

Фосе 2007: Ш. Фосе. Асирийска магия. Богове, магьосници и демони, ри-туали, церемонии и магически формули. София, 2007.

Black, Green 1992: J. Black, A. Green. *Gods, Demons, and Symbols of Ancient Mesopotamia. An Illustrated Dictionary*. London, 1992.

Borger 1981: R. Borger. *Assyrisch-babylonische Zeichenliste*. AOAT 4. 2 Auf-lage. Neukirchen-Vluyn, 1981.

CAD 2 1965: *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 2 B. Chicago, 1965.

CAD 9 1973: *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 9 L. Chicago, 1971.

CAD 11 1980: *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 11 N Part II. Chicago, 1980.

CAD 13 1982: *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 13 Q. Chicago, 1982.

CAD 16 1972: *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 16 b. Chicago, 1972.

CAD 17 1989: *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume Š Part I. Chicago, 1989.

CAD 17 1992: *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume Š Part III. Chicago, 1992.

Cunningham 1997: G. Cunningham. *Deliver Me from Evil. Mesopotamian Incantations 2500 – 1500 BC*. Roma, 1997.

Farber 1980–83: W. Farber. *Lamaštu* – In: *Reallexicon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie*, Band 6. Berlin, New York 1980 – 1983, 439–446.

Farber 1987: W. Farber. *B. Magische Rituale*. 1c. *Eine altbabylonische Besch-wörung gegen die Dämonin Lamaschtu*. – In: *Texte aus der Umwelt des Alten Testaments*. Band II Religiöse Texte, Lieferung 2: Rituale und Beschwörungen I. Ed. W. Farber, H. Kümmel, W. Römer. Gütersloh, 1987, 257–259.

Farber 1989: W. Farber. *Schlaf, Kindchen, Schlaf! Mesopotamische Baby-Be-schwörungen und Rituale*. *Mesopotamian Civilizations 2*. Winona Lake, 1989.

Foster 2005: B. Foster. *Before the Muses. An Anthology of Akkadian Literature*. Third Edition. Bethesda, Maryland, 2005.

Geller 2007: M. Geller. Evil Demons. Canonical Utukkû Lemnûtu Incantations. State Archive of Assyria Cuneiform Texts 5. Helsinki, 2007.

Lambert 2008: W. Lambert. The Classification of Incantations. – In: Proceedings of the 51st Rencontre Assyriologique Internationale. Held at Oriental Institute of the University of Chicago, July 18–22, 2005. Ed. by R. Biggs, J. Myers, M. Roth. Chicago, 2008, 93–99.

Livingstone 1989: A. Livingstone. Court Poetry and Literary Miscellanea. State Archive of Assyria 3. Helsinki, 1989.

Michel 1997: C. Michel. Une incantation paleo-assyrienne contre Lamaštum. – In: *Orientalia Nova Series*, 66, 1997, 58–64.

Myhrman 1902: D. Myhrman. Die Labartu-Texte. Babylonische Beschwörungs-formeln nebst Zauberverfahren gegen die Dämonin Labartu.– In: *Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie* 16, 1902, 141–200.

Riemschneider 1969: K. von Riemschneider. Lehrbuch des Akkadischen. Leipzig, 1969.

Stol 2000: M. Stol. Birth in Babylonia and the Bible. Its Mediterranean Setting. Cuneiform Monographs 14. Groningen, 2000.

Thureau-Dangin 1921: F. Thureau-Dangin. Rituels et amulettes contre Labartum. – In: *Revue d'assyriologie et archeologie orientale*, 18, 1921, 161–198.

Thureau-Dangin 1922: F. Thureau-Dangin. Tablettes D'Uruk à l'usage des pre-tres du Temple d'Anu au temps des Seleucides. Textes cunéiformes du Louvre. Tome VI. Paris, 1922. (TCL 6).

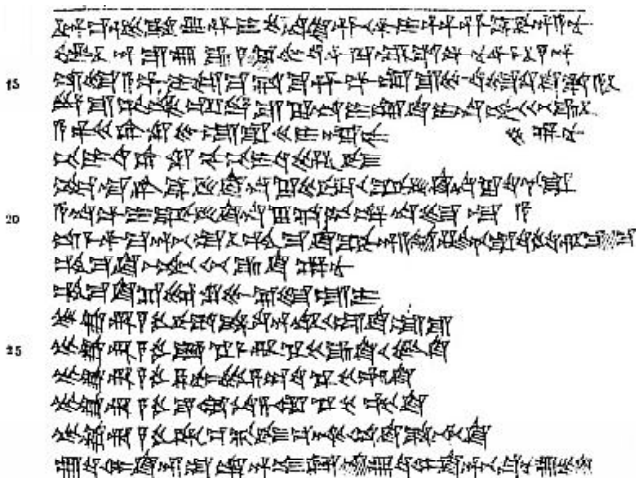
von Soden 1956: W. von Soden. Eine altassyrische Beschwörung gegen die Dämonin Lamaštum. – In: *Orientalia Nova Series*, 25, 1956, 141–148.

von Weiher 1988: E. von Weiher. Spätbabylonische Texte aus Uruk. Teil III. ADFU, Band 12. Berlin, 1988. (SbTU III).

Wiggermann 2000: F. A. M. Wiggermann. Lamaštu, Daughter of Anu. A Profile. In: Stol 2000, Chapter X, 217–252.

ПРИЛОЖЕНИЕ

*Клинописно копие на заклинанието срещу Ламашту
в текст TCL 6, 49, обратна страна, редове 13–29.¹*

*Транслитерация на заклинанието срещу Ламашту
в текст TCL 6, 49, обратна страна, редове 13–29.²*

(13) šiptu: ez-ze-et šam-rat i-lat na-mur-at ši-i bar-bar-rat mārāt Anu

(14) šēpā-šú^(d.) Zū-ú qātā^{II}-ša lu-'ā-tu pān UR.MAḤ da-pi-nu
pānū^{MEŠ}-šu ittaškan (15) iš-tu a-pi i-lam-ma uš-šu-rāt pē-res-su bu-ut-tu-qa
di-da-a-šu (16) kib-su GUD il₅-lak kibsu UDU.NITA i-red-de i-na šīri u
dāmi qātā^{II}-šú šak-nu (17) a-pā-niš ir-ru-bu še-ra-niš i-ḫal-lu-up (18) bi-i-tú

¹ Клинописното копие на текст TCL 6, 49 е взaimствано от каталога в сайта на CDLI, където е публикувано с номер P363721 и може да се види на елек-тронен адрес <http://www.cdli.ucla.edu/dl/lineart/P363721> I с достъп от 04.09.2012.

² В транслитерацията на клинописния текст, над знака и в кръгли скоби с цифри в тях, са означени номерата на клинописните редове според копието на Тюрo-Данжен. С кръгли скоби над знака и букви в тях, са означени детерминативите за божества, множествено число, професии, каменни и дървени предмети. С главни букви са изписани шумерограмите за животни, така както са поместени в оригиналния текст.

ir-ru-ub bi-i-tú uṣ-ši⁽¹⁹⁾ bi-la-ni mārē^{MEŠ}-ki-na lu-še-niq u mārātī^{MEŠ}-ki-na
lu-ut-tar-ta⁽²⁰⁾ a-na pi-i mārātī^{MEŠ}-ki-na lu-uš-tak-ka-na tu-la-a

⁽²¹⁾ iš-me-ši-ma^(d.) Ea abū-šu am-ma-ki mārat^(d.) Anim nam-tar-ra-
tú amēlū-tú tala-ma-[ni]-ma⁽²²⁾ am-ma-ki ina šīri u dāmi qātā^{II}-ki šak=nu
⁽²³⁾ am-ma-ki bītu ter-ru-bu bītu tu-ši-i⁽²⁴⁾ mu-uḥ-ri šá^(LÚ) tamkāri qa-an-
na-šú u ši-di-ti-su⁽²⁵⁾ mu-uḥ-ri šá^(LÚ) nappāḥi si-me-ri si-mat qātā^{II}-ki u
šēpī-ki⁽²⁶⁾ mu-uḥ-ri šá^(LÚ) kutimmi in-ša-ab-tú si-mat uznē^{II}-ki⁽²⁷⁾ mu-uḥ-
ri šá^(LÚ) purkulli^(NA) sa-am-tu si-mat kišādī-ki⁽²⁸⁾ mu-uḥ-ri šá naggāri
^(GIŠ) pilakku u du-di-it-ti-ki

⁽²⁹⁾ ú-tam-me-ki^(d.) Anu abū-ka^(d.) An-tum ummu-ka ú-tam-me-ki
^(d.) Ea ba-nu-ū šumī-ki.